

Diokaisareia'dan Yeni Bir Tanrıça Athena Yazıtı

Hamdi Şahin – Figen Sağlam-Şahin

2008 yılı Dağlık Kilikia araştırmaları kapsamında, Kalykadnos kıyısındaki Seleukeia'nın (Silifke) yaklaşık 30 km kuzeyinde bulunan Diokaisareia'da (=Uzuncaburç) (Harita) yürüttüğümüz Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları kapsamında¹, Uzuncaburç merkezinde yer alan bir üzüm bağında, yazıtlı bir dikdörtgen sunak tespit ettik.

Sunak üst, sağ ve alt yandan kırık durumdadır. Harf yüksekliklerinin boyutları, ilk satırda 5 cm'den başlamakta ve son satıra gelene kadar 3 cm'ye kadar düşmektedir (Res. 1). Bu durum büyük bir olasılıkla taşçı ustasının, yazıtın yer alacağı alanı iyi hesaplayamamasından ya da yazıtta yer alan kelimeleri işlemeden önce, genelde uygulanan bir yöntem olan boya ile ön çizimini yapmamış olmasından kaynaklanmış olabilir.

Ölçüler: yük.: 90 cm; gen.: 52 cm; kal.: 50 cm; hy.: 3-5 cm.

'Αθηνᾶ Σεί[λιος ?]

'Αἴλιος vac. 'Ιού[λιος ?]

vac. στατιων[άριος]

4 vac. εὐξάμεν[ος]

vac. ἀνέθηκε[ν ?]

Çeviri: “*Stationarius (olarak görev yapan) Silius (?) Aelius Iulius (?)*, (bu sunağı) *Athena'ya dua ederek sundu*”.

S. 1: Σεί[λιος?]: Satır sonunda, *Iota*'dan sonraki *Lambda*'nın izleri okunabilmektedir.

¹ 2008 yılı Dağlık Kilikia Bölgesi Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları'na başkanlığım altında, Afyon Kocatepe Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Selim Pullu ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nı temsilen ise Sivas Kültür ve Tabiyat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden Meral Orhan katılmıştır. Kendilerine özverili ve uyumlu çalışmalarından dolayı ne kadar teşekkür etsem azdır. Çalışmalarımıza izin veren Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne teşekkürü bir borç bilirim. Bu proje İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığı (Proje No: 2177) ve Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) tarafından desteklenmiştir. Her iki kuruma destekleri için teşekkür ederim. Yazıtı değerlendirme aşamasındaki önerileri için hocam Prof. Dr. H. Malay'a (İzmir) en içten teşekkürlerimi sunarım.

S. 2: 'Ιουλ[ιανὸς] şeklinde düşünmek de mümkündür. Ancak yazıtın genelindeki satır genişliklerinin kapsadığı alan dikkate alındığında, ismi 'Ιού[λιος ?] şeklinde tamamlamak daha doğru gözükmetedir.

S. 3: ΣΤΑΤΙΩΝ[ἄριος] (= Lat. *stationarius*) sözcüğünden, adak sahibi *Silius Aelius Iulius*'un, sınır ya da istasyon askeri (*Stationarii* için bkz. Robert 1937: 285; Lucernoni 2001: passim) olduğu anlaşılmaktadır.

Seleukeia kentine ait Hellenistik ve Roma Dönemi sikkelerinde² görülen tasvirler, Seleukos Nikator'un Kalykadnos kıyısındaki kenti kurduğu dönemde, *Athena*'nın kentten Ana Tanrıçası olarak kabul edilmiş olduğunu; bölgede tespit edilmiş olan Roma Dönemi'ne ait yazıtlar ve kaya kabartmaları ise, tanrıçanın Hellenistik Dönem sonrasında da önemini koruduğunu göstermektedir.

1914 yılında J. Keil ve A. Bauer Silifke'nin "45 dakika kadar kuzeydoğusunda ve Mara'ya giden yolun 10 dakika kadar güneyindeki" (bugün Silifke'nin Savaşçı Mahallesi) doğal bir mağaranın içerisindeki duvarda 6 satırdan oluşan Eski Yunanca bir yazıt tespit etmişlerdi (Res. 2). Söz konusu yazıt, J. Keil ve A. Wilhelm'in 1931 yılında yayımlanan *MAMA III* adlı eserinde kataloga alınmış ancak yazarların kendi cümlelerinden³ anlaşıldığı üzere değerlendirilmemiş, yalnızca çiziminin verilmesiyle yetinilmiştir.

S. Durugönül'ün 1987 yılındaki, doktora tezi araştırmaları kapsamında, Silifke'nin Sömek Köyü'nde yazıtlı⁴ bir kaya kabartması tespit etmesiyle (Durugönül 1987: 115 vd.), J. Keil ve A. Wilhelm'in çizim olarak yayımladıkları yukarıda bahsi geçen yazıt da çözümlenmeye çalışılmıştır. Yazıttan da anlaşılacağı üzere, kaya kabartmasında *Athena Oreia Krisoa* tasvir edilmiştir. *Athena* bir niş içerisinde ayakta ve bir basamak üzerinde durur vaziyettedir. Sağ eli mızrak tutar şekilde, sol eli ise kalkanının üzerinde betimlenmiştir. 13 satırlık yazıt, mızrak tutan sağ kolunun altındaki boş alanda yer almaktadır. Kalkanın üzerindeki sol kolun arka planında, koşar ya da atlar vaziyette betimlenen bir at tasvir edilmiştir.

L. Zoroğlu, buradaki at tasvirinin, Parthenon'da olduğu gibi *Athena* ile *Poseidon* arasındaki mitolojik mücadeleyi betimlediğini düşünmektedir (Zoroğlu 1989: 395 vd; dpn. 9; Ceyhan'da tespit edilmiş olan yuvarlak bir sunak üzerindeki *Athena Parthenos* kabartması için bkz. Williams 1977: 105

² SNG Levante 1986: 680-717, 732, 731, 769; SNG Levante 1993: 887-992; SNG Levante Suppl 1993: 183.

³ "Von dem Versuch einer Umschrift des rätselhaften Textes glaubten wir absehen zu sollen", Keil-Wilhelm 1931: 19, no: 33.

⁴ Μάρ[κου]/Μηνᾶ/Ἐρμοφίλου/τέχνη./Διονῦς/Ρωβω-/ζων/κατὰ/κέλευ-/σιν Ὀ-/ρεία/Ἄθηνᾶ/Κρισόα. Durugönül 1987: 115.

vd.). Nişin her iki yanında pilasterler mevcuttur. Sağdaki pilaster üzerinde sırasıyla aşağıya doğru yıldız, hilal ve şimşek demeti kabartmaları bulunmaktadır. Athena'nın başının üzerinde, yaklaşık nişin genişliğini kaplayan bir istiridye kabuğu işlenmiştir (Durugönül 1989: 50 vd.).

Tanrıça *Athena Oreia*⁵ ile ilgili yazıt buluntularının sayısı, 1994 yılında Dağlık Kilikia'da yürütülen yüzey araştırmaları sonucunda artmıştır. Bölgenin en önemli antik kentlerinden biri olan Elaiussa-Sebaste'nin (=Ayaş) territorium'unun kuzeyindeki Paşabeyliği Mevkii'nde, *Athena Oreia*'ya adanmış üç yazıt saptanmıştır (Sayar 2004: 456). Bunlardan ilki *Menas* adlı bir kişinin *Athena Oreia*'ya adanmış olduğu dikdörtgen bir sunaktır. Yazıt ('Αθηναῖα Ὀρεία/ Μηναῖς), sunağın üst bölümündeki silmenin üzerine iki satır halinde yazılmıştır (Sayar 2004: 456). İkinci adak yazıtı, ortasında kalkan kabartması bulunan dikdörtgen bir sunak üzerinde yer almaktadır (Sayar 2004: 456). Yazıttan ('Αθηναῖα Ὀρεία/ Μηναῖς), yine *Menas* adlı bir kişinin, bu sunağı *Athena Oreia*'ya adanmış olduğu anlaşılmaktadır. Ancak her iki yazıtta geçen *Menas*'ın aynı kişi olup olmadığı açık değildir. Paşabeyliği mevkiinde tespit edilmiş olan üçüncü sunağın ortasında da bir kalkan kabartması bulunmakla birlikte (Sayar 2004: 456), yazıtta ('Αθηναῖα Ὀρεία) adayı yapan kişinin adı yer almamaktadır.

Mopsuestia'nın (=Adana, Yakapınar) güneyinde tespit edilmiş olan iki yazıt (Sayar 2004: 457), *Athena Oreia*'nın yalnız Dağlık Kilikia değil, aynı zamanda Ovalık Kilikia'da da tapınım gördüğüne işaret etmektedir.

İlk yazıt⁶ dikdörtgen bir blok üzerinde, diğeri ise⁷ buranın birkaç km doğusundaki Dede Dağı'nın batı yamacındaki mağarada (Sayar 2004: 457) tespit edilmiştir. Söz konusu yazıtların buluntu yerlerinin birbirine yakınlığı ve Dede Dağı'ndaki mağaranın içerisindeki kült nişlerinin varlığı, buranın *Athena Oreia*'ya⁸ ait bir kült yeri olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Sayar 2004: 457).

⁵ Athena Oreia ile ilgili bkz. Sayar 2004: passim; Borgia 2003: passim.

⁶ Ἐτους πδ' ΚΑΙ/ Ἀθηναῖα Ὀρεία/Σελιαδνεῖς/ὄρων ΕΓΦΕΙ - -ΙΩ.

⁷ [...] Δ [...] ΤΟΥ ἄ. ΟΥἄ Ἀ...ΚΑΝΟΥ/Σελιαδνεῖς Ἀθηναῖα/Ὀρείαι τὸν κύκλον τοῦ συν-/ποσίου ααχ.ΑΛ Ε[.....].

⁸ *Athena Oreia* kültürünün, Ephesos'da tapınım gören *Meter Oreia* ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bkz. Keil 1915: 66 vd; 1926: 259; SEG IV: 526, 527; Börker-Merkelbach 1979: no: 107, 108; Engelmann – Knibbe – Merkelbach 1980: no: 1218, 1220; Vermaseren 1987: 616, 617, 625; Sayar 2004: 457 vd. *Meter Oreia* kültürü Ephesos'dan başka Amorion: Μητρι Ὀρηνη, Lightfoot *et al.* 1994: 124 vd; SEG 44, 1994: 1028; Apollonia Salbake (Karia): Μητερ Θεῶν Ὀρεία Ἐπήκοος θεά, Robert 1937: 106 vd; Robert – Robert 1954: 281-283, no: 162; Ariassos (Pisidia): Μητερ θεά Ἐπήκοος Ὀρεία, Robert 1934: 799, dph. 4; Kula: Μητρι Ὀρηνη, TAM V/1 1981; Magnesia ad Meandrum: Μητρι Ὀρεινή, SEG 44, 1994: 935; Nisa: Μητρι Ὀρεία, TAM II/3, 1944: no: 737; SEG 40, 1990: 1266; Frei 1990:1814 vd. ve Oinoanda da: Μητρι Ὀρεία, Heberdey – Kalinka 1897: 54, no: 79, tespit edilmiş olan yazıtlarla belgelenmiştir.

Dağlık Kilikia yazıtları incelendiğinde, *Athena'nın* bu bölgede farklı epithetonlar taşıdığı gözlenmektedir. Silifke'ye bağlı Eyceli Köyü Öter Kale Mevkii'nde, Göksu Nehri'nin batı yakasının yaklaşık 100 m kadar üzerindeki bir mağarada, *Athena En Tagais'a*⁹ ait kutsal bir mekân bulunmaktadır. Strabon ve Stadiasmos'dan elde edilen bilgilere göre, *Poikile Petra* olarak tanımlanan Kalykadnos vadisinde¹⁰, *Tagai* adlı bir manastır bulunmaktaydı. M.S. 5.-6. yüzyıla ait olan söz konusu bu manastır, büyük bir olasılıkla daha önce *Athena* için yaptırılan mağaranın bulunduğu alanda yer almaktaydı (Hild – Hellenkemper1990: 424; Mitford 1990: 2148.). Yazıt¹¹, mağaranın güney duvarında dikdörtgen şeklinde derinleştirilmiş alanda bulunmaktadır (Res. 3). Yazıtın hemen solunda daha küçük ikinci bir dikdörtgen alan mevcuttur. Mağaranın kuzey duvarının en iç köşesinde bir adet sarnıç yer almaktadır. Yazıtın bulunduğu alanın hemen önündeki genişçe dört basamaktan oluşan bir merdiven, mağaranın batı bölümüne doğru uzanmaktadır (Res. 4). Aynı durum kuzey duvarı için de geçerlidir. Yazıtın verdiği bilgilere göre, daha önce Silifke halkına, memurlarına, belediye meclisi üyelerine ve yaşlılar meclisine yapmış olduğu bağışlardan dolayı önemli bir yeri olan *Dionysodoros*, rahiplik mevkiini satın almış¹², tanrıçaya sunulacak bir adak hediyesi için 50 Denar bağışlamış¹³, mağaranın girişinin açılmasını sağlamış¹⁴ ve yamaç boyunca kutsal mekâna doğru çıkan merdivenlerin yapımını üstlenmiştir. Mağaraya doğru çıkan merdivenlerin bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır.

R. Heberdey ve A. Wilhelm 1891 yılında Anamur'da (Heberdey – Wilhelm 1896: 157, no: 264) bir kaide üzerinde 6 satırdan oluşan bir yazıt¹⁵ tespit etmişlerdir. Yazıttan anlaşıldığı üzere, meclis ve halk, Zeus'un, Hera ve *Athena'nın*

⁹ ...ἐπ[ε]ί τῆς [ἱερ]ωσύνης τῆς [Ἀ]θην[ᾶ]ς/ τῆς ἐν Ταγ[ί]ς πωλουμένης ἐν τῷ φανερώ τε προκηρυ- / χθίσης ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον [ν] Διουσιδώρος Θεαγ[έ]νους / ἀνὴρ ἐδήμων κέ μ[ε]γ[α]λ[ο]στάς [δ]ωρεῖας ? δ]ε-δωκῶς κτλ. Keil – Wilhelm 1915: 23; Hagel – Tomaschitz 1998: 371, Sel 124; Robert 1946: 163 vd; BE 1948, 232.

¹⁰ Strabon, XIV, 5.5: Μετὰ δὲ τὸν Καλύκαδνον ἡ Ποίκιλη λεγομένη πέτρα κλίμακα ἔχουσα λατομητὴ ἐπὶ Σελεύκειαν ἄγουσαν. Stadiasmos, 482: ἀπὸ τοῦ Κορακησίου [=Κορασίου] ἐστὶν ἡ Ποίκιλη πέτρα, ἣτις ἔχει κλίμακα, δὲ ἣς ἐστὶν ὁδὸς εἰς Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ Καλυκάδνου.

¹¹ Mağara ve yazıt, 2006 yılı Kilikia Bölgesi Tarihi Coğrafya, Yerleşim Arkeolojisi ve Epigrafya Araştırmaları kapsamında yeniden bulunmuş ve ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu vesileyle ilk kez yazıtın estampajı alınmış ve fotoğraflanmıştır.

¹² S. 12: ἐπρίατο τὴν δηλουμένην ἱερωσύνην διδούς κτλ.

¹³ S. 13: εἰς μὲν ἀνάθημα τῆς θε[ι]οῦ δη[μ] (άρια) ν' κτλ.

¹⁴ S. 24-25: ...θύρωσιν ὑπέρ τὴν ἔφοδον.

¹⁵ Η βουλή καὶ ὁ δήμ[ο]ς / ἐτείμησεν Ταριανὸ[ν] / Σαιου τὸν φιλόπατρι[ν] / καὶ υἱὸν Αὐρηλίας Λου- / τατίας / Μας τῆς ἱερείας / διὰ βίου Διὸς, Ηρας, Ἀθηνᾶς. Yazıt için ayrıca bkz. IGR III, 839; Laminger-Pascher 1974, 39, no: 9; Hagel – Tomaschitz 1998: 25, Anm. 3.

rahibi olan Aurelia Lutatia Ma ile Saios'un oğlu Tarianos'u onurlandırmaktadır. Bu durum *Capitolium*'da tapınım gören Iupiter, Iuno ve Minerva üçlüsünü akla getirmektedir (Aigeai'da (=Yumurtalık) bulunmuş olan benzer bir yazıt için bkz. Heberdey – Wilhelm 1897: 14, no: 39).

Ermenek'in yaklaşık 12 km kuzeydoğusundaki Damlaçalı Mevkii'nde bulunan bir mağara içerisindeki dört satırlık yazıttan¹⁶ *Toues* adlı bir kişinin mağarayı *Athena* için yaptığı (tamamladığı) anlaşılmaktadır. Burada tespit edilen bir sütun üzerindeki diğer bir yazıttan ise¹⁷, Koropissos ve Germanikopolis'li iki ailenin, bu sütunu *Athena Lamatorma* için diktirdikleri anlaşılmaktadır. *Lamatorma*, tıpkı *Magarsos*'da (=Adana, Karataş) tapınım gören *Athena Magarsia*'da¹⁸ olduğu gibi, yer adından türemiş bir epitheton olabilir.

Kanytella'daki (=Kanlıdivane) bir yazıtı¹⁹, mezarı her kim tahrip eder ve kendi amacı için kullanırsa, *Sebaste'nin Athena'sına* ve halkına ceza ödemekle yükümlü tutulacağı gibi caydırıcı bir formül eklenmiştir. Aynı bölgeden ikinci bir mezar yazıtında²⁰ ise, buna benzer bir ceza formülü yer almaktadır.

Athena'nın caydırıcı unsur olarak kullanıldığı ceza formüllerini, Klaudiopolis (=Mut) yazıtlarında da görmek mümkündür. Bunlardan ilki *Florina* adlı bir kadının Tanrıça *Athena*'ya adadığı adak/inşa²¹ yazıtı, diğeri ise bir okulun bahçesinde, W. M. Ramsay tarafından tespit edilip kopyalanmış ancak A. C. Headlam tarafından yayımlanmış olan mezar yazıtıdır²².

¹⁶ Τῆς Τουεο[υς]/[ἀ]πήρ[τι]σα ? [τὸ-]/ν σπήλαιον Ἀθηνᾶ/κατ' εὐ[χί]ν. Yazıt için bkz. Bean – Mitford 1970: 204, no: 228; Hagel – Tomaschitz 1998: 75, Dam 4.

¹⁷ Yazıt için bkz. Bean – Mitford 1970: 202 vd, no: 226; Hagel – Tomaschitz 1998: 75, Dam 2; Mitford 1990: 2150.

¹⁸ *Athena Magarsia* için bkz. Houghton 1984: 91-110; Fleischer 1973: 260 vd.; *Athena*'nın Mallos sikeleri üzerindeki betimi için bkz. SNG France 2, 1986: 1263-1265, 1268-1269, 1272, 1276, 1278, 1280, 1285; SNG 1993: 1919-1921, 1926.

¹⁹ S. 7-9: ...καὶ τῆ ἐν Σε-/βαστῆ Ἀθηνᾶ (δραχμᾶς) (?) ἀ' (?) καὶ τῶ Σεβαστηνῶν δῆμῳ/ἀποδότω (δραχμᾶς) (?) ἀ' (?) κτλ. Yazıt için bkz. Hicks 1891: 231, no: 11; Hagel – Tomaschitz 1998: 135, no: Kan 11. Yazıtlar üzerindeki ceza formülleri için bkz. Strubbe 1997: passim.

²⁰ S.8: ... ἐὰν δέ τις παραβαίη τὰ γεγραμμένα, ἔστα[ι]/ ἡσεβηκῶς εἶς τε τὸν Δία καὶ τὸν Ἥλιον καὶ τῆ-/ν Σελήνην καὶ εἰς

τὴν Ἀθηνᾶν καὶ προσαποτινέτ-/ω ἐκάστῳ ἱερῶ ἱερὰς δ(ραχμᾶς) ἀ' καὶ τῶ

ἄρχιερεῖ δ(ραχμᾶς) [α'] (?). Bkz. Heberdey-Wilhelm 1896: 58, no: 133; SIG 1235; Hagel – Tomaschitz 1998: 136; Kan 16; Strubbe 1997: passim.

²¹ Ἀθηνᾶ./ Φλωρίνα/ἐποίησε/καὶ ἄλλ'λον/φειδιακό-/ν. BE 1972, 559; Nolle 1982: 274, no: 2; Hagel – Tomaschitz 1998: 164, Kla 31.

²² S. 4...ἐὰν δέ τις/πειράσῃ τοῦ θεῖναι, οὗτος ἀνεένκει εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς/δηνάρια χεῖλια καὶ τῶ Κλαυδιοπολιτῶν δῆμῳ δηνάρια χεῖλια. Headlam 1892: 22, no: 1; Hagel – Tomaschitz 1998: 161, Kla 13.

Yazıttan, *Titus Flavius Demosthenes*'in bu mezarı kendisi ve eşi *Antonia Soteris* için yaptırmış olduğu anlaşılmaktadır. Mezarın tahrip edilmesini engellemek amacıyla ise yazıtın sonuna bir ceza formülü eklenmiştir. Ceza uyarınca her kim bu mezarı tahrip ederse, *Athena Polias*'ın tapınağına ve Klaudiopolis halkına 1000 Denar ceza demekle yükümlü tutulmuştur. Priene (Carter 1983: passim) ve Pergamon'da (Bohn 1882: 4 vd.) bir tapınağı olduğu bilinen *Athena Polias*'a ilişkin yazıtların varlığı, Dağlık Kilikia'da Soli-Pompeiopolis'de (Duchesne 1880: 76; Laminger-Pascher 1974: 68, no. 43.) (=Viranşehir) ve Ovalık Kilikia'da ise Aigeai'da (Dagron – Feissel 1987: 118, no. 74; SEG 37: 1245.) saptanmıştır.

Milites Stationarii, İmparator Augustus tarafından İç Savaşlar'dan sonra Roma'da ortaya çıkan soygunculara (=grassatores) karşı kurulan askeri (-polis) birliklerdir. İmparatorluk Dönemi'nde dış ülkelerle ilişkilerin artmasıyla, *stationarius*'lar (Stationarius hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Robert 1937: 285 vd.) asıl birliklerinden ayrılarak stratejik öneme sahip sınır bölgelerinde ya da ana yollar üzerinde konuşlandırılmak suretiyle (Hirschfeld 1891: passim) görevlendirilmişlerdir. J. Russel, *statio*'da²³ görevlendirilen askerlerin bazı durumlarda *beneficiarius* ya da *optio* unvanlarını aldıklarını vurgulasa da, bu kavramları *stationarius* ile eş tutmamak gerekmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Ott 1995: 34; Nelis-Clement 2000: passim.). Toroslar'ın en kuzey noktasındaki Artanada'da (=Konya, Hadım-Dülgerler Köyü) saptanan bir yazıt, *Stationarius*'ların stratejik öneme sahip bölgelerde görevlendirildiklerine dair önemli bir kanıt oluşturmaktadır. Yazıtta gör – e Artanada halkı, *stationarius* C. Iulius Valens'i yapmış olduğu hizmetlerden dolayı onurlandırmaktadır (Sterret 1888: 53, no: 73; IGR III: 812; Russel 1991a: 487; Russel 1991b: 287.). Pisidia Bölgesi'ne ait bir mezar yazıtından, Marcus Marcellus'un *stationarius*'luk görevini yerine getirdiği anlaşılmaktadır (Calder – Cormack 1962: 340; SEG 6, 450). Bu bölgeye ait Takina'da tespit edilmiş olan ve M.S. 213 yılına tarihlenen diğer bir yazıtın 36. satırında yine *stationarius* unvanı yer almakla birlikte, yazıtın bu bölümünün kırıkları nedeniyle, görevi üstlenen askerin adı kayıptır. Traianus Dönemi'ne (M.S. 98-117) tarihlenen bir yazıttan, T. Valerius adında bir *cohort* askerinin, sekiz yıllık görevinden sonra, Ephesos'da 26 yıl *Stationarius* olarak yaşadığı bilinmektedir (CIL III, 7135, 7136; Ramsay 1934: 13). Lydia'da Apollonis (TAM V/2: 1219), Saittai (TAM V/1: 154) ve Satala'da da (TAM V/1: 611) *stationarius*'ların varlığı yazıtlarla saptanmıştır.

²³ Lykia'daki Olympos Dağı'nda bölgenin güvenliğini sağlamak amacıyla *statio*'ların konuşlandırıldığı ve bunlarda *beneficiarius*'ların görevlendirildiği yazıtlarla saptanmıştır. Yazıtlar için bkz. TAM II: 1165, 953.

Uzuncaburç'da tespit etmiş olduğumuz yazıtın 3. satırında taşıdığı unvandan, *Silius Aelius Iulius*'un, bir sınır ya da istasyon askeri olduğu anlaşılmaktadır. Diokaisareia kentinin, kıyı şeridinden itibaren kuzey-güney doğrultulu ve doğu-batı bağlantılı olarak ilerleyen antik yolların kavşak noktasında bulunmasının stratejik öneminden dolayı, bu yol ağının kontrol eden, bir sınır/istasyon askerinin burada görevlendirilmiş olabileceğini düşünmekteyiz.

Hellenistik Dönem'de Olba'ya bağlı bir tapınak merkezi halinde varlığını sürdüren Diokaisareia'nın, burada tespit edilen bir yazıt vasıtasıyla²⁴, İmparator Tiberius tarafından bağımsız bir kent statüsüne kavuşturulduğu düşünülmektedir (Kirsten 1973: 355 vd.). Kentin mimari dokusundan, Tiberius ile başlayan yenileme ve gelişme sürecinin, M.S. 3. yy'a kadar devam ettiği anlaşılmaktadır²⁵. Uzuncaburç'da tespit etmiş olduğumuz yazıt üzerinde yer alan bilgilerden yola çıkarak, kesin bir tarihlendirme yapmak mümkün değildir. Ancak yukarıda sözü edilen yazıtlar üzerindeki *stationarius* unvanlarının kullanımının, M.S. 2.-3. yy'da yoğun olarak görülmesinden dolayı ve Diokaisareia kentinin kuruluş-gelişme sürecini göz önünde bulundurarak, tespit etmiş olduğumuz yazıtı, M.S. 2. yy'dan erken olmamak kaydıyla Roma İmparatorluk dönemine tarihlenen doğru olacağı kanısındayız.

Diokaisareia kentine ait, Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen *Athena* tasvirli sikkeler²⁶ bulunmasına rağmen, bu tanrıça ile ilgili herhangi bir epigrafik malzeme günümüze kadar saptanamamıştı²⁷. 2008 yılı araştırmalarımız kapsamında Uzuncaburç'da (Diokaisareia) tespit etmiş olduğumuz yazıt, bu kentte *Tanrıça Athena*'ya sunulan ilk epigrafik kanıtı oluşturmaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Hamdi Şahin
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı
34134 - İstanbul / Türkiye
hcsahin@istanbul.edu.tr

Figen Sağlam-Şahin
Gülen Mah. Hanzer Sk. No: 39/4
Bahçelievler - İstanbul / Türkiye
yagmur.figen@gmail.com

²⁴ Heberdey – Wilhelm 1896: 84, no: 160; Hagel – Tomaschitz 1998: 332, no: OID 45.

²⁵ Hellenkemper 1980: 1266; Kirsten 1973: 355 vd.; Hild – Hellenkemper 1990: 240 vd.; Diokaisareia antik kenti ve çevresinde yapılan son araştırmalar için bkz. Wannagat 2003: 197-206; Wannagat *et al.* 2005: 355-368; Wannagat *et al.* 2006: 1-12; Wannagat *et al.* 2007: 77-84.

²⁶ Imhoof-Blumer 1901/1902: 439, no: 2; SNG Levante-Cilicia 1986: 673.

²⁷ MacKay 1990: 2100 “*Her (Athena) cult is not attested by inscriptions but perhaps two men of Olba were named Athenodorus*”

A New Inscription of Athena from Diocaesarea

In the course of settlement history and epigraphic research during our 2008 Rough Cilicia campaign, we discovered an inscribed rectangular altar in a vineyard in Uzuncaburç (Diocaesarea), located 30 km. north of Seleucia ad Calycadnus (Silifke). The text, which is comprised of five lines, informs us about a certain Silius Aelius, who, as a *stationarius*, dedicated the altar to Athena.

The *milies stationarii* were the police forces established by Augustus against the robbers (*grassatores*) appeared after the Civil War. As the relationships with the foreign countries increased, the *stationarii* were detached from their units and assigned to the strategically important border zones and main roads in order to maintain peace and order. Since Diocaesarea is located on the junction of an important north-south route, that is Seleucia-Diocaesarea-Otanda-Claudiopolis road, it is one of the strategic cities of the central Rough Cilicia region. Thus we suggest that Silius Aelius served in Diocaesarea as a policeman for the above-mentioned road network.

Although the inscriptions tell us that Athena was worshipped in many ancient cities in Rough Cilicia, such an evidence has not been discovered until now at Diocaesarea. This inscription is first epigraphic evidence that indicates the presence of the goddess in the city.

Kaynakça ve Kısaltmalar

A- Antik Kaynaklar

Strabon, *Geographika*, (ed. A. Meineke), Berlin 1853-1909.

Stadiasmos, *Stadiasmos, Anonymi stadiasmus sive periplus maris magni*. GGM 1.

B- Modern Eserler

AJA *American Journal of Archaeology*.

AST *Araştırma Sonuçları Toplantısı*.

BCH *Bulletin de Correspondance Hellenique*.

BE *Bulletin épigraphique*.

Bean, G. E. – T. B. Mitford

1970 *Journeys in Rough Cilicia in 1964-1968*, Wien.

Bohn, R.

1882 *Der Tempel der Athena Polias zu Pergamon*, Berlin.

Borgia, E.

2003 “Il culto di Athena Oreia in Cilicia”, *La Campagne Antique: Espace Sauvage, Tere Domestiquée. Cahiers Kubaba V*, Paris 2003: 73-89.

Börker, C. – R. Merkelbach

1979 *Die Inschriften von Ephesos II. I.K. 12*, Bonn.

Calder, W. – J. M. R. Cormack

1962 *Monuments from Lycaonia, the Pisido-Phrygian Borderland, Aphrodisias. MAMA VIII*, Manchester.

Carter, J.C.

1983 *The Sculpture of the Sanctuary of Athena Polias at Priene*, London.

CIL

Corpus Inscriptioinum Latinarum.

Dagron, G. – D. Feissel

1987 *Inscriptions de Cilicie*, Paris.

Duchesne, L.

1880 “Les necropoles chretiennes de l’Isaurie I-II”, *BCH* 4, 1880: 195-205.

Durugönül, S.

1987 “Athena Krisoa Oreia”, *Epigraphica Anatolica* 10: 115-116.

1989

Die Felsreliefs im Rauhen Kilikien, Bar International Series 511, Oxford.

1999

„Verwaltung und Glaube der Olbier im Rauhen Kilikien“, *Asia Minor Studien* 34, 1999: 111-124.

Engelmann, H. – D. Knibbe – R. Merkelbach

1980 *Die Inschriften von Ephesos IV. I.K. 14*, Bonn.

Fleischer, R.

1973 *Artemis von Ephesos und verwandte Kultstatuen aus Anatolien und Syrien*, Brill.

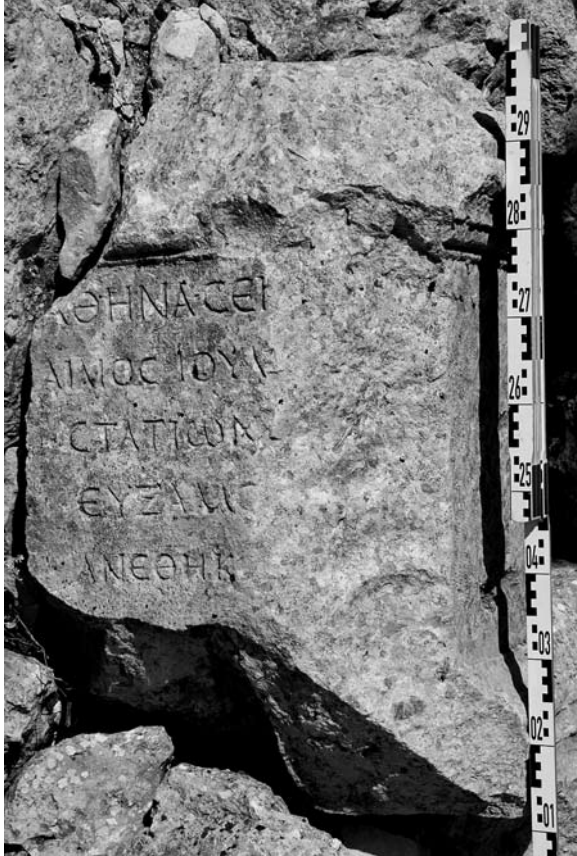
- Frei, P.
1990 „Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit“, *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt* II, 18.3: 1729-1864.
- Hagel, S. – K. Tomschitz
1998 *Repertorium der westkilikischen Inschriften*, Wien.
- Headlam, A. C.
1892 *Ecclesiastical Sites in Isauria (Cilicia Trachea)*, London.
- Heberdey, R. – E. Kalinka
1897 *Bericht über zwei Reisen im Südwestlichen Kleinasien. Österreichische Akademie der Wissenschaften Denkschriften* 45, Wien.
- Heberdey, R. – A. Wilhelm
1896 *Reisen in Kilikien, ausgeführt 1891 und 1892 im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Wien.
- Hellenkemper, H.
1980 „Zur Entwicklung des Stadtbildes in Kilikien“, *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II, 7. 2, 1980: 1261-1283.
- Hicks, E. L.
1891 “Inscriptions from Western Cilicia”, *JHS* 12, 1891: 225-273.
- Hild, F. – H. Hellenkemper
1990 *Tabula Imperii Byzantini* 5. *Kilikien und Isaurien*, Wien.
- Hirschfeld, O.
1891 *Die Sicherheitspolizei im römischen Kaiserreich*, Berlin.
- Houghton, A.
1984 “The Seleukid mint of Mallus and the Cult figure of Athena Magarsia”, *surda: Festschrift für Leo Mildenberg*, Wetteren 1984: 91-110.
- IGR *Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes.*
- Imhoof-Blumer, F.
1901 *Kleinasiatische Münzen* 2. Vol, Wien.
- JHS *Journal of Hellenic Studies.*
- Keil, J.
1915 „Denkmäler des Meter-Kultes“, *Öjh* 18, 1915: 66-78.
1926 „Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Ephesos“, *Öjh* 23, 1926: 250- 256.
- Keil, J. – A. Wilhelm
1915 „Vorläufiger Bericht über eine Reise in Kilikien“, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts* 18, 1915: 1-60.
1931 *Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien. MAMA III*, Manchester.
- Kirsten, E.
1973 „Diokaisareia und Sebaste, zwei Städtegründungen der frühen Kaiserzeit im kilikischen Arbeitsgebiet der Akademie“, *Anzeiger Wien* 110: 347-363

- Laminger-Pascher, G.
1974 „Kleine Nachträge zu den kilikischen Inschriften“, *ZPE* 15, 1974: 31-68.
- Lightfoot, C. S. *et al.*
1994 “Amorium Excavations 1993. The sixth Preliminary Report”, *Anatolian Studies* 44, 1994: 124-125.
- Lucernoni, F. M.
2001 *Gli Stationarii in Età Imperiale. Serta Antiqua et Mediaevalia* III, Roma.
- MacKay, T. S.
1990 “The major Sanctuaries of Pamphylia and Cilicia”, *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt* II, 18.3: 2045-2129.
- Mitford, T.B.
1990 “The Cults of Roman Rough Cilicia”, *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt* II, 18.3: 2131-2160.
- Nelis-Clement, J.
2000 *Les Beneficarii: Militaire et administrateurs au service de l'empire 1er s.a. C-VIe s. p. C.*, Paris.
- Nolle, J.
1982 “Epigraphica varia”, *ZPE* 48, 1982: 267-282.
- Ott, J.
1995 *Die Beneficiarier. Untersuchungen zu ihrer Stellung innerhalb der Rangordnung des römischen Heeres und zu ihrer Funktion*, Stuttgart.
- Ramsay, W. M.
1934 “Neryllinus”, *The Classical Review* 48/1, 1934: 9-13.
- Russel, J.
1991 a “A Roman Military Diploma from Eastern Pamphylia”, *AJA* 95/3, 1991: 469-488.
1991 b “Cilicia-Nutrix Virorum: Cilicians Abroad in Peace and War during Hellenistic and Roman Times”, *De Anatolia Antiqua* I, 1991: 283-297.
- Robert, L.
1937 *Études Anatoliennes. Recherches sur les inscriptions de l'Asie Mineure*, Paris.
1946 *Hellenica* III, *Recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques*, Paris.
- Robert, L. – J. Robert
1954 *La Carie. Histoire et géographie historique avec le recueil des inscriptions antiques. Le plateau de Tabai et ses environs*, Paris.
- Sayar, M.
2004 “Athena Oreia”, *Ad Fontes. Festschrift für Gerhard Dobesch zum 65. Geburtstag*, Wien 2004: 455-458, 7 levha.
- SEG
Supplementum Epigraphicum Graecum.

- SNG *Sylloge Nummorum Graecorum.*
- Sterret, J. R. S.
1888 *The Wolf Expeditin to Asia Minor*, Boston.
- Strubbe, J.
1997 *ΑΠΑΙ ΕΤΙΤΥΜΒΙΟΙ. Imprecations against Desecrators of the Grave in the Greek Epitaphs of Asia Minor. A Catalogue*, Bonn 1997.
- TAM *Tituli Asiae Minoris.*
- Vermaseren, M. J.
1987 *Corpus Cultus Cybelae Attidisque I*, Leiden.
- Wannagat, D.
2003 „Bericht über die erste Forschungscampagne in Diokaisareia/Uzuncaburç“, *AST 20/1*, 2003: 197-206.
- Wannagat, D. *et al.*
2005 „Bericht über die Forschungen in Diokaisareia/Uzuncaburç“, *AST 22/1*, 2005: 355-368.
- 2006 „Bericht über die Forschungen in Diokaisareia/Uzuncaburç 2004“, *AST 23/2*, 2006: 1-12.
- 2007 „Hellenistische Architektur, Kaiserzeitliche Grabbauten und Landwirtschaftliche Anlagen in Uzuncaburç/Diokaisareia“, *AST 25/2*, 2007: 77-84.
- Williams, H.
1977 “An Athena Parthenos from Cilicia”, *Anatolian Studies* 27, 1977: 105-110.
- Zoroğlu, L.
1989 “Doğu Dağlık Kilikia 1987 Yılı Araştırması”, *AST VI*, 1989: 393-406.
- ZPE *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.*

Harita Diokaisareia ve Çevresi (Hild – Hellenkemper 1990).

Res. 1 Diokaisareia Athena Adak Yazıtı (Fotoğraf: H. Şahin 2008).

Res. 2 Silifke Savaşçı Mahallesi Athena Oreia Yazıtı
(Fotoğraf: H. Şahin 2006).

Res. 4 Silifke Eyceli Köyü Öter Kale Mevkii Athena'ya ait
Kutsal Alan (Fotoğraf: H. Şahin 2006).

Res. 3 Silifke Eyceli Köyü,
Öter Kale Mevkii
Antlaşma Yazıtı
(Fotoğraf: H. Şahin 2006).